

moeielijkheden zoowel patiënt als bandagen-maker daarbij kunnen verschaffen, acht het een groote verbetering, wanneer een handboek als dit meer geeft dan de oude prijscouranten, hoe schoon overigens geïllustreerd. In één opzicht zal het boek de moeielijkheden niet verminderen. Het overgroot aantal verouderde apparaten is niet voldoende als zoodanig gekenmerkt. De snel verbeterde operatieve techniek heeft in zeer vele gevallen de apparaten uiterst vereenvoudigd, en de gecompliceerde overbodig gemaakt. Hoe nuttig het zijn moge aan deze antieke kunstproducten herinnerd te worden, zij maken het overzicht niet gemakkelijk. Jammer moet het ook geacht worden, dat SCHANZ de apparaten bijna uitsluitend schematisch heeft doen afdrukken. De kunst in het maken van cliché's is zóó vooruitgegaan, dat deze het boek zeker ten goede had moeten komen. Geringe handelsprijs toch is bij dergelijke boeken niet de hoofdzaak.

H. A. LAAN.

BRIEFWISSELING.

XIIDE VLAAMSCH NATUUR- EN GENEESKUNDIG CONGRES
TE SINT-NIKLAAS.

19—21 September 1908.

Er valt een gelukkige geregelde vooruitgang vast te stellen in de elkander jaarlijks opvolgende Vlaamsche congressen, zoowel wat betreft het getal der deelnemers en der wetenschappelijke bijdragen als in de zuiverheid van het gesproken Nederlandsch. Het aantal leden (die hun contributie hadden betaald!) bedroeg ditmaal 520, een nooit te voren bereikt aantal! Niet minder dan 70 wetenschappelijke mededeelingen waren voor de vier afdelingen aangekondigd. Geen wonder dat er een opgewekte stemming heerschte, die niet weinig werd in de hand gewerkt door de omgeving, waarin men zich hier bevond. Ik was reeds heel wat keeren in het Vlaamsche land, maar nog nooit zag ik een plaats, die haar Vlaamsch karakter zoo ten volle heeft bewaard. De opschriften op winkels en huizen zijn Nederlandsch, misschien meer dan in Amsterdam; in de straten hoort men niet anders dan de moedertaal; zij alleen wordt gesproken door de vroede vaders, getrouw aan de leuze: „Wees Vlaamsch van hart en Vlaamsch van aard!”, die u in de raadzaal van het nieuwe, bevallige stadhuis tegenstraalt.

Uit de mededeelingen in de openingsvergadering bleek, dat wederom het congres den geldelijken steun genoot van staat, provincie en gemeente. Vooral de laatste had aan het congres een welkome ontvangst bereid. De gemeenteraad bood ons den eerewijn aan met een hartelijke toespraak van den grijzen burgervader, die trotsch bleek te zijn op zijn Hollandsche afkomst en die de Noorderbroeders allervriendelijkst te woord stond. Deze laatsten kunnen slechts met groote dankbaarheid gewagen van de ontvangst, die hun te beurt is gevallen. Hartelijk begroet in de vergaderingen en aan den maal-

tijd, waren de vertegenwoordigers van het Nederlandsch Natuur- en Geneeskundig congres als gasten gehuisvest bij den voorzitter en de secretarissen van het inrichtingscomiteit. Aan dit laatste komt voor hun werk alle hulde toe, met name aan den beminnelijken voorzitter REYNAERT en den onvermoeiden, alles regelenden secretaris DE BELIE.

Eerste algemeene vergadering.

Begroeting. Dankbetuigingen, met veel hartelijkheid uitgesproken door den voorzitter DE BRUIJNE, die, jammer voor het congres, dit jaar, volgens de wet, zal moeten aftreden. Voorts verslaan, waaromtrent ik reeds het een en ander meedeelde en waarvan ik nog alleen vermeld, dat het plaatselijk comiteit te Brussel voortaan in geregelde vergaderingen wetenschappelijke vragen zal behandelen. Voorwaar het was niet te veel gezegd, dat, vooral onder de geneeskundigen, het gebruik van de moedertaal steeds toeneemt.

Spreker in deze vergadering was de bestuurder van het stedelijk laboratorium van Gent, A. J. J. VAN DE VELDE, met een voordracht: *De sociale verantwoordelijkheid in zake voeding en levensmiddelen.*

Hij sprak over de betrekkelijke voedingswaarde van verschillende levensmiddelen, en vooral over de ongeschikte wijze, waarop met deze wordt omgesprongen. Hij achtte het geen wonder, dat de kindersterfte groot is. Hij drong aan op verspreiding van kennis in zake voedings- en gezondheidsleer bij het volk. De schooljeugd leert allerlei onpraktische zaken, maar niet datgene wat voor ieder van onmiddellijk belang is. Dan sprak hij over de vervalsching van levensmiddelen en drong aan op bestraffing der daders. Hij rekende ons voor, dat een melkverkooper, die dagelijks 60 L. melk aan den man brengt, en die zijn melk een weinig afroomt en met 10 pCt. water aanlegt een oneerlijke winst behaalt van ruim 1000 frank per jaar.

Derde Afdeling. — Uitwendige geneeskunde.

I. H. BURGER (Amsterdam). *Regelen voor het onderzoek van het bovenste gedeelte van den slokdarm.*

Met platen toegelicht besprak spreker de verschillende onderzoekingsmethoden van den slokdarm. Hij wees op de onvoldoendheid der oude methoden en zette de beteekenis en de indicaties uiteen van de drie moderne onderzoekingswijzen: de hypopharyngoscopie van v. EICKEN, de oesophagoscopie en het Roentgenonderzoek.

II. F. DAUWE (Gent). *Sarcoom en kanker van maag en darm.*

Spreker behandelt hoofdzakelijk de differentiëel-diagnose van het carcinoom en het zeer zeldzame sarkoom van de maag. Van de laatste aandoening zijn slechts een 70 gevallen beschreven. Het zgn. pylorus-syndroom komt bij sarkoom bijna nooit voor. Vrij zoutzuur kan bij sarkoom langer worden aangetoond dan bij kanker, daar het eerste zich uit de submucosa ontwikkelt. Bloedige ontlasting komt bij sarkoom meer voor dan bij carcinoom. Het sarkoom heeft een betrekkelijk sneller beloop; het rondcellige is nog boosaardiger dan het spoelcellige. De operatieve behandeling omvat nog slechts een statistiek van 15 gevallen. Recidief is regel.

III. O. DAUWE (Antwerpen). *Over 160 gevallen van maagkanker en maagzweer.*

Spreker heeft statistisch 160 gevallen bewerkt, die de laatste jaren in het

Weener Allgemeine Krankenhaus heelkundig zijn behandeld. De 97 *kanker-gevallen* (20 gastrectomieën, 48 gastro-enterostomieën, 28 gastrostomieën, 1 jejunostomie) hadden tezamen een onmiddellijke sterfelijkheid van 41 pCt., grootendeels aan kollaps, de anderen aan longontsteking of buikvliesontsteking. Na de gastrectomie bleven 11 patiënten 1 jaar, 1 bleef 2 jaar, 1 5 jaar in leven. De gastroenterostomie gaf bevredigende uitkomsten, in zoo verre de zieken opleven en zich beter voelen. In de meeste gevallen duurde het leven nog 6, zelden 9 of 12 maanden. De onmiddellijke uitwerking der gastrostomie was vaak wonderbaarlijk; de patiënten leefden op, de pijn verdween, soms verkleinde zich het gezwel, zoodat weer langs den gewonen weg kon worden geslikt; meestal echter slechts voor 2 à 3 maanden. De patiënt met jejunostomie, die geen groote operatie had kunnen doorstaan, leefde nog 14 dagen.

Spreker heeft de gevolgtrekking gemaakt:

1^o. dat het onjuist is, alle maagkankers stelselmatig te opereeren; 2^o. dat velen te laat worden geopereerd (de kollaps-gevallen!), waarin hij een aanmaning ziet voor de huisartsen.

De *maagzweer*-operaties, 63 in getal, hadden den volgenden uitslag: 70.5 pCt. duurzame genezingen; 6 pCt. recidieven; 5 pCt. sterfgevallen. Spreker noemt dit een schitterende uitkomst. Men moet de oude, slepende maagzweer beschouwen als een heelkundige kwaal. Evenwel, bij een hevige bloedstorting opereere men niet, maar behandel men eerst met inwendige middelen.

IV. F. DAELS (tijdelijk te Berlijn). *Studiën over druivenmola.*

Spreker deelt de uitkomsten mee van zijn reeds bekend gemaakte 1) proefnemingen: 1^o. Op grond van 12 onderzochte gevallen van druivenmola sluit spreker zich, in tegenspraak met GOTTSCHALK, bij de oorspronkelijke opvatting van MARCHAND aan. De pathologische exochoriale woekering speelt in de genesis der verschillende facies der druivenmola de hoofdrol. — 2^o. Hij verwert de oorzakelijke theorieën van FRAENKEL en PICK, betreffende den invloed van het corpus luteum. Hij beschouwt mola hydatidosa, chorion-epithelium, degeneratio polycystica luteinalis als verschillende uitingen van eenzelfden algemeenen pathologischen toestand. — 3^o. Dat bij de syncytiopraecipitinen specifieke albuminen in het spel zijn, is uiterst moeilijk met zekerheid te bewijzen. Syncytiolysinen heeft spreker niet waargenomen. Na intraperitoneale enting van placentaweefsel bij normale en bij met menschenplacenta voorbehandelde konijnen heeft hij de ingespoten weefsels na 24, 36 en 48 uren mikroskopisch onderzocht en daarbij tusschen de veranderingen bij het normale en bij het voorbehandelde dier nooit een spoor van verschil bemerkt. — 4^o. De beweeglijke polynucleaire elementen spelen een actieve rol bij de vernietiging der exochoriale embolieën. Proliferatieve exochoriale emboliën in het bereik der longen komen slechts in bepaalde gevallen van druivenmola tot stand.

V. R. SCHOCKAERT (Leuven). *Postoperatorische darmafsluiting, genezen door de buiksnode.*

Ileus na buikoperatiën komt tamelijk zelden voor. Mededeeling van zulke gevallen is niet zonder nut. Bij een 38-jarige vrouw werden in 1905 de beide

1) *Archiv für Gynaekologie* 1908, B. LXVIII.

sclerocystisch ontaarde eierstokken met de baarmoeder weggenomen volgens OLSHAUSEN. Er ontstond een lichte ettering der buikwond, waardoor buikbreuk en darmvergroeiingen met haar pijnlijke gevolgen. In 1907 opnieuw buiksnede, zooveel mogelijk losmaking der vergroeide darmlissen, uitsnijding van het sterk verdunde litteken. Den negenden dag, na het innemen van ricinus-olie, verschijnselen van darmafsluiting. Uitspoeling van faecaalachtige stoffen uit de maag en opnieuw buiksnede den 10den dag. Na lang zoeken, waarbij herhaalde inscheuringen van serosa en spierlaag der darmen, wordt in het kleine bekken de mechanische darmafsluiting gevonden. Latero-laterale darmhechting, zonder uitsnijding van het uitgeschakelde darmstuk. Volledig herstel.

Merkwaardig is de lange duur der darmafsluiting (10 dagen), waarna nog genezing mogelijk is. Van veel belang acht spreker de maaguitspoeling vóór de operatie, zoowel om de verdere vergiftiging door den faecalen maaginhoud te voorkomen als ter bescherming van de longen bij het braken na de operatie, ook reeds ter bevestiging van de diagnose.

Discussie: F. DE BEULE maakt opmerkzaam, dat een postoperatorische ileus ook op darmatonie kan berusten. Dan wordt strychnine of physostigmine met goed gevolg gegeven. Ook make men steeds spoedig maaguitspoeling. Is er den derden dag nog geen stoelgang en geen winden, dan onmiddellijk te opereeren. Uitsnijding van het door de operatie uitgesloten darmstuk is niet aangewezen, daar er immers noch gangreen noch boosaardige nieuwvorming bestaat. Het bezwaar, dat niet isoperistaltische darmstukken zouden worden gehecht, behoeft, blijkens de ervaring, niet te worden geteld.

GUNZBURG meent, dat bij den paralytischen ileus ook faradisatie van nut kan zijn.

SCHOCKAERT houdt den paralytischen vorm voor zeer zeldzaam.

VI. FALLAS (Brussel). *Een geval van mastoiditis met retro-pharyngeale verzweering.* Zal uitvoerig in het *Tijdschrift* verschijnen.

VII. F. DE BEULE (Gent). *Over tweebeenige darmbreuk met retrograde darmbeklemming.*

De „tweebeenige darmbreuk” kenmerkt zich daardoor, dat de breukzak twee afzonderlijke darmschenke's bevat, die onderling door een derde vrij in den buik gelegen stuk darm verbonden zijn. Zulke breuken ontstaan op twee verschillende wijzen: 1°. door het rechtstreeks uitzakken van twee darmschenkels; 2°. door het gedeeltelijk in den buik teruggaan van het middengedeelte van een uitgezakte darmlis. In beide gevallen is het middenstuk eerder aan versterf blootgesteld dan de uitgezakte lissen. In sommige gevallen is het mesenterium van het tusschenstuk dubbel ingeklemd; in de andere gevallen is het de overvulling van het tusschenstuk, die aan de tweebeenige beklemden darmbreuk eigen is, die door bovenmatigen druk op den darmwand den bloedstroom belemmert. Deze opvatting heeft spreker door een aantal dierproeven, waarvan hij de uitkomsten meedeelt, bevestigd.

VIII. F. DUMOLEIJN (Assenede). *Nieuwe behandelingsmethode der gewrichtstuberculose.*

Spreker vermeldt, dat HOFFA bij de tuberculeuse knie-ontsteking bij kinderen de conservatieve behandeling aanbeveelt, die functioneel betere uitkomsten zou geven dan de heelkundige. Spreker slaat in een dergelijk geval

onmiddellijk operatie voor en wel een extra-endotheliale synovectomie. Hij spaart zooveel mogelijk de gewrichtsbanden en de aponeurose. Hij draineert niet binnen het gewricht; legt geen gipsverband aan; immobiliseert slechts kort en laat den patient gauw loopoefeningen maken. Bij betrekkelijk nog slechts weinig gevallen verkreeg hij aldus goede uitkomsten: sneller genezing dan bij de conservatieve en beter functie dan bij de gewone, radicale heilkundige behandeling.

IX. J. SNOECK (Brussel). *De behandeling der kaakbeenbreuken.*

X. I. GUNZBURG (Antwerpen). *De gevolgen van schouderkneuzingen en ontwrichtingen.*

De soms lichte kneuzingen van het schoudergewricht mogen niet uit het oog verloren worden, zoolang geen restitutio ad integrum verkregen is, en alle verschijnselen verdwenen zijn. Zooniet dan kan men nog wel drie, vier weken na het ongeval voor zeer erge verschijnselen komen te staan, die aan den bijzonderen anatomischen bouw van het schoudergewricht toe te schrijven zijn. Ankylose, verlamming en periarthritits zijn vooral de gevolgen, die de functie van den arm in gevaar kunnen brengen. Men late zich niet misleiden door den schijn van goeden toestand kort na het ongeval. Men onderzoek door middel van: 1^o. goniometer, 2^o. masseerende palpatie, 3^o. electrodiagnose. De behandeling moet een physiotherapeutische zijn. De methode, die spreker volgt, bestaat in massage van het gewricht, vibreerende drukking tusschen de gewrichtsvlakten en heete lucht en electriche behandeling. Spreker heeft in de laatste drie jaren veertig patiënten behandeld, die allen slechts 1 tot 2 maanden na het ongeval in behandeling kwamen en waar de physiotherapie alleen een bevredigenden uitslag opleverde.

XI. H. ALLAEYS (Antwerpen). *Over de behandeling van trigeminusneuralgie door inspuiting van alcohol.*

Onder alle middelen bij de behandeling van ernstige trigeminusneuralgie aangewend, blijkt het inspuiten van alcohol van 60° (of 80°), in en om de zenuwvertakking, loco dolenti, verreweg de beste en duurzaamste uitkomsten op te leveren. De inspuiting geschiedt bij liggende houding van patient en met plaatselijke anaesthesie. De alcohol wordt met gedestilleerd water gemengd, soms wordt stovaine bijgevoegd; nooit chloroform (hevige pijn, hevige ontsteking, sclerosis!) De hoeveelheid vloeistof per inspuiting bedraagt 1 tot 2 cM³. De inspuiting wordt doorgaans binnen in den mond gedaan; enkelen deden dit van buiten uit.

Men kan de plaatsen waar inspuitingen geschieden met SICARD in 3 vakken rangschikken.

Eerste groep: oppervlakkige inspuiting;

1^o. Canal. supra-orbitalis, en nervus supra-orbitalis.

2^o. Canal. infra-orbitalis, en nervus infra-orbitalis, zenuwvertakking van de bovenkaak, nervus mentalis.

Tweede groep: middelmatig diepe inspuiting.

1^o. Tandzenuwen in de diploë (nervi alveolares sup. et infer.).

2^o. Nervus mandibularis infer. bij de apixopening.

3^o. Nervi palat. in de canal. palat. poster.

Derde groep: diepe inspuiting.

1^o. Foram. rotundum.

20. Foram. ovale.

Het kwetsen der bloedvaten wordt vermeden door het bezigen van zeer fijne en dunne naalden. De inspuiting geschiedt doorgaans zonder pijn, behalve die in het foramen ovale, waar hevige pijn verwekt wordt (SICARD). Contusieve pijn volgt, doch verdwijnt weldra, zelden duurt zij twee tot drie dagen. Oedeem is ook een der gevolgen, gepaard met een zekere stramheid in het ingespoten gedeelte; doch beide zijn van zeer korten duur. LEVY gewaagt van twee gevallen waar paralysis gedurende enkele dagen te voorschijn kwam. De resultaten zijn verschillend naarmate al of niet een heelkundige behandeling voorafging. In het laatste geval zijn in het algemeen de gevolgen beter dan in het eerste. Toch komt het ook daar voor, dat inspuitingen, tot 3, 4 maal toe herhaald, een zeer bevredigenden uitslag hebben. Spreker behandelde twee dusdanige gevallen, ieder door 3 maal herhaalde inspuiting, die sedert meer dan een jaar zonder recidief genezen bleven.

Van de genezen gevallen komt hij een derde deel ongeveer na zes maanden tot een jaar recidief voor. Karakteristiek is, dat al deze gevallen, op weinige uitzonderingen na, door een nieuwe inspuiting genezen werden.

XII. GALLEMAERTS (Brussel). *Een geval van bindvliessjanker.*

Een grijsaard, 72 jaar oud, droeg een wonde op het bindvlies met scherpe en ondiepe randen; de praeauriculaire klier heeft de grootte eener kastanje; het onderooglid is naar buiten gewend; het onderzoek op spirochaeten heeft een negatieven uitslag. Vijf weken na de opneming in het gasthuis vindt men papuleuze roseola. De behandeling bestond in inspuiting van enesiel. De sjanker van het bindvlies is zeldzaam, op 70000 patiënten heeft GALLEMAERTS er maar 2 gezien. Het andere geval was dat van een jonge vrouw 30 jaar oud, die een primair-affect op den traanheuvel droeg. De extragenitale syphilis heeft volgens GALLEMAERTS geen buitengewoon kenmerk van hevigheid.

XIII. R. SPELEERS (Gent). *De betrekkelijke waarde der verschillende tuberkuline-reacties ter bevestiging der diagnose oogtuberculose.*

Spreker deelt zijn persoonlijke ervaring mede omtrent de oogproef van WOLFF-EISNER, de huidproef van PIRQUET, de zalfreactie van MORRO en de A T K-koortsproef van KOCH. Hij meent, aan de hand van klinische waarnemingen, dat ook de A T K-inspuiting door haar hard-reactie gevaarlijk voor het oog kan zijn. Vergelijkende proeven wijzen er op, dat ook de proef van PIRQUET voor de diagnose van oogtuberculose in menig geval van nut is. Spreker noemt gevallen, waarin zij boven de A T K-inspuitingen te verkiezen was.

XIV. H. TERLINCK (Brussel). *Twee zware gevallen van blennorrhoea adulatorum, genezen door middel van lenicet.*

De uitslag der behandeling met lenicetzalf was zeer voldoende. In het eene geval, waar het hoornvlies van het linker oog zwaar, van het rechter oog licht was aangedaan, genas patiënte zonder perforatie met $V = \frac{1}{15}$ en $V = \frac{2}{3}$. Het andere geval genas met $V = 1$, zonder eenig blijvend letsel.

XV. E. STOCKÉ (Gent). *Een geval van oogverwonding door hagel bij een jachtongeval.*

Spreker geeft praktische beschouwingen naar aanleiding van dit geval en vertoont het bewijzende Roentgenbeeld.

In de discussie deelt SPELEERS een geval mede van doorborende verwonding

van den oogbal, waar de hagelkorrel niet in den bol gebleven was, en niet-tegenstaande een conservatieve behandeling van drie maanden, toch uit vrees voor sympathische ontsteking tot uitpelling van den oogbol moest worden overgegaan.

XVI. MARZORATI en TERLINCK (Brussel). *Over kunstmatige bindvlies-anaphylaxie.*

Bindvliesovergevoeligheid komt tot stand door een eerste negatieve reactie. Een daarop volgende indruppeling van tuberculine wordt met positieven uitslag gevolgd; de tijdruimte tusschen de twee reacties moet bij niet actief tuberculeuze patiënten minstens 5 dagen bedragen. De overgevoeligheid duurde in één geval 1 jaar. Het kan wel gebeuren dat de eerste reactie, die negatief scheen te zijn, toch cytodiagnostisch positief was, zooals GOLLINGER en DIELSOLY bewezen hebben. In die gevallen is de bekomen reactie niet als kunstmatige anaphylaxie te bestempelen. Daar het bewezen is (HAMBURGER), dat gezonde menschen zelfs overgrooten doses tuberculine verdragen zonder storing en COHN tevergeefs beproefd heeft een kunstmatige anaphylactische reactie te bekomen bij zuigelingen en jonge kinderen, moeten wij besluiten, dat ook de anaphylactische reactie aanduiding geeft van een vroeger doorstane tuberculeuse besmetting.

H. BURGER.

Vierde Afdeling. — Inwendige geneeskunde.

I. FR. DAELS (Gheel). *Over een proefondervindelijken relatieven immuuntoestand tegen trypanosomen*

Het scheen eenigen tijd geleden, alsof in de behandeling van de trypanosomen-ziekte het laatste woord was gesproken door de toepassing van het arsenikum; maar spoedig bleek, dat deze behandelingswijze twee schaduw-zijden had, nl. in een aantal gevallen blindheid veroorzaakte en voorts dat de trypanosomen zich spoedig aan het middel gewennen, zoodat soms reeds na een vijftal giften de protozoën niet meer uit het bloed verdwijnen. Het is derhalve noodig het zoeken naar geneesmiddelen voort te zetten. Spreker heeft daarom onderzocht of het mogelijk is dieren, die kunstmatig met trypanosomen besmet zijn, in leven te houden door ze nog met een tweede micro-organisme te besmetten. Spoot hij ratten of muizen nagana-trypanosomen (verwekkers der slaapziekte) in de buikholte, dan vond hij deze organismen reeds in den loop van denzelfden dag in het bloed: na 3 of 4 dagen stierven de dieren. Spoot hij nu korten tijd na de besmetting spirillen van de „Tick-fever” in de buikholte, dan bleven de dieren veel langer in leven dan de contròle-dieren, terwijl er zelfs tijdperken voorkwamen, dat in het geheel geen trypanosomen in het bloed werden gevonden. Hetzelfde bleek ook het geval te zijn, als hij de spirillen in cellulose-zakjes opgesloten in de buikholte bracht, zoodat slechts hun toxinen in de circulatie konden komen. Weliswaar behielden in alle gevallen de trypanosomen op den duur de overhand, verschenen weder in het bloed en deden het dier tenslotte steeds sterven. Op verschillende manieren wijzigde spreker deze proeven nog, maar steeds kreeg hij als uitkomst, dat het brengen van de spirillen in het lichaam een soort immuuntoestand in het leven riep. De onderzoekingen zijn nog lang niet afgesloten, maar geven toch reeds een vingerwijzing in de goede richting.